

Dr. Orçun AVCI

**TÜRKİYE'DE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE
VERGİ İNCELEME SÜRECİNDE
MÜKELLEFLERİN HAK VE ÖDEVLERİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	XIX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XXI
KISALTMALAR LİSTESİ	XXIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM VERGİ İNCELEMESİ: TEORİK ÇERÇEVE VE YAPISI

I. DENETİM OLGUSU VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	5
II. VERGİ DENETİMİ OLGUSU VE MAHİYETİ.....	12
III.VERGİ DENETİM YÖNTEMLERİ.....	20
A. Yoklama	20
1. Tanım ve Kapsam.....	21
2. Yetkili Olanlar ve Yetkileri.....	23
3. Uygulanması.....	23
B. Vergi İncelemesi.....	25
C. Arama.....	25

1. Tanım ve Kapsam.....	26
2. Yetkili Olanlar ve Yetkileri.....	26
3. Uygulanması.....	27
D. Bilgi Toplama	27
IV. VERGİ İNCELEMESİ	29
A. Genel Açıklama.....	29
B. Vergi İncelemesi Kavramı ve Tanımı.....	30
C. Vergi İncelemesinin Tarihiçesi.....	35
D. Vergi İncelemesinin Amacı	37
E. Vergi İncelemesinin Gereği.....	39
1. Mali Nedenler	40
2. Sosyal Nedenler	41
3. Ekonomik Nedenler.....	42
4. Hukuki Nedenler.....	43
F. Vergi İncelemesinin İşlevleri	44
1. Araştırma İşlevi.....	44
2. Önleme İşlevi.....	45
3. Eğitim İşlevi	46
G. Vergi İncelemesinin Hukuki Mahiyeti.....	47
1. Vergi İncelemesinin Anayasal Dayanağı.....	49
2. Vergi İncelemesinin Yasal Dayanağı.....	51
H. Vergi İncelemesinde İspat, Delil ve Karine Kavramları.....	52
I. Vergi İncelemesinin Türleri.....	58
1. İncelemenin Kapsamına ve Süresine Göre.....	58
a. Kısa İnceleme	58
b. Sınırlı İnceleme	58
c. Tam İnceleme	59
2. İncelemenin Kaynağına Göre.....	61
a. Normal (Olağan) İnceleme	61
b. İhbarlı İnceleme	62

c. Karşıt İnceleme	62
3. İncelemenin Sürekliliğine Göre.....	63
a. Sürekli İnceleme	63
b. Devresel İnceleme	64
4. İncelemenin Akışı Bakımından	64
a. İleriye Doğru İnceleme	64
b. Geriye Doğru İnceleme.....	65
5. İncelemenin Yapıldığı Yer Bakımından	65
a. İşyerinde İnceleme	65
b. Dairede İnceleme.....	67
6. İncelenecek Yükümlü Sayısı Bakımından	67
a. Toplu İnceleme.....	67
b. Bireysel (Münferit) İnceleme	68
V. VERGİ İNCELEME SÜRECİ	68
A. Vergi İncelemesine Başlanması	70
B. Vergi İncelemesi Yapmaya Yetkili Olanlar ve Yetkileri.....	72
C. Vergi İncelemesinin Yapılacağı Zaman.....	75
D. Vergi İncelemesinin Yapılacağı Yer	76
E. Vergi İncelemesinde Süreler ve Etkileri	77
F. Vergi İncelemesinin Tamamlanması ve Raporlanması.....	79
1. Vergi İnceleme Raporu.....	80
2. Vergi Tekniği Raporu	81
VI. ARAMALI VERGİ İNCELEMESİ.....	83
A. Aramalı Vergi İncelemesi Kavramı ve Hukuki Mahiyeti.....	83
B. Aramalı Vergi İncelemesinin Şartları.....	85
C. Aramalı Vergi İncelemesinde Hazır Bulunması Gerekenler.....	87
D. Aramalı Vergi İncelemesinin Uygulanması.....	88
E. Aramalı Vergi İncelemesinin Tamamlanması.....	90

İKİNCİ BÖLÜM
MÜKELLEF HAKLARININ KURAMSAL
TEMELİ VE ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE
VERGİ İNCELEME SÜRECİNDE
MÜKELLEFLERİN HAK VE ÖDEVLERİ

I. MÜKELLEF HAKLARININ KURAMSAL TEMELİ.....	93
A. Hak Kavramı ve Sınıflandırılması	93
1. Kamu Hakları.....	100
2. Özel Haklar.....	101
a. Niteliklerine Göre Özel Haklar	101
b. Konularına Göre Özel Haklar	102
c. Devredilmelerine Göre Özel Haklar	103
d. Amaçlarına Göre Özel Haklar	103
B. Mükellef Hakkı Kavramı.....	104
C. Mükellef Haklarının Hukuki Dayanağı.....	107
1. Anayasa.....	107
2. Kanun.....	108
3. Uluslararası Anlaşmalar.....	109
4. Mükellef Hakları Bildirgeleri	112
5. Vergi İdaresinden Doğan Kaynaklar.....	116
D. Vergi Mükelleflerine Haklar Sağlayan Anayasal İlkeler	117
1. Kanunilik ilkesi.....	117
2. Sosyal Hukuk Devleti İlkesi.....	119
3. Mali Güce Göre Vergilendirme İlkesi	120
4. Hukuki Güvenlik İlkesi.....	121
5. Kanun Önünde Eşitlik İlkesi	123
6. Ölçülülük İlkesi.....	125
E. Mükellef Hakları Konusunun Önem Kazanmasındaki Sebepler.....	126
F. Mükellef Haklarının Sınıflandırılması.....	128

1. Genel Mükellef Hakları	129
a. Adil, Eşit ve Saygılı Hizmet Alma Hakkı.....	130
b. Başvuru (Dilekçe) Hakkı	130
c. Bilgi Edinme Hakkı	132
d. Temsilci Kullanma Hakkı	133
e. Özel Hayatın Gizliliği Hakkı.....	135
f. Mükelleflere İlişkin Bilgilerin Gizliliği Hakkı.....	136
g. Mükelleflere İlişkin Bilgilerin Saklanması Hakkı.....	138
h. Vergilemede Belirlilik Hakkı.....	140
2. Özel Mükellef Hakları.....	142
a. Beyannameyi İhtirazi Kayıtle Verme Hakkı.....	142
b. Dava Açma Hakkı.....	143
c. Pişmanlık ve İslahtan Yararlanma Hakkı	145
d. Mücbir Sebep, Zor Durum ve Yanılmadan Yararlanma Hakkı	148
e. Mahsup ve Takas İmkanından Yararlanma Hakkı.....	151
f. Tecil ve Terkin İmkanından Yararlanma Hakkı	152
g. Uzlaşma ve Cezalarda İndirim Hakkı	154
h. Düzeltme Talebi Hakkı.....	156
i. Üst Makama Şikayet Yolu ile Başvuru Hakkı.....	158

II. SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE VERGİ İNCELEME

SÜRECİNDE MÜKELLEFLERİN HAK VE ÖDEVLERİ.....159

A. Anglo-Sakson Hukuk Sistemi	160
1. İngiltere.....	161
a. İngiltere Gelir ve Gümrük İdaresi (HMRC) ve Vergi İncelemesi.....	161
b. Mükellef Hakları.....	168
c. Vergi İnceleme Sürecinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri	173
2. ABD	177
a. ABD İç Gelir İdaresi (IRS) ve Vergi İncelemesi.....	177

b. Mükellef Hakları.....	185
c. Vergi İnceleme Sürecinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri	190
3. Avustralya.....	194
a. Avustralya Vergi İdaresi (ATO) ve Vergi İncelemesi	194
b. Mükellef Hakları.....	196
c. Vergi İnceleme Sürecinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri	204
B. Kıta Avrupası Hukuk Sistemi	206
1. Fransa	207
a. Fransız Vergiler Genel İdaresi (Direction Générale des Impôts DGI) ve Vergi İncelemesi	207
b. Mükellef Hakları.....	213
c. Vergi İnceleme Sürecinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri	218
2. Almanya.....	221
a. Alman Vergi İdaresi ve Vergi İncelemesi	221
b. Mükellef Hakları.....	227
c. Vergi İnceleme Sürecinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri	229
3. Japonya.....	232
a. Japon Vergi İdaresi (NTA) ve Vergi İncelemesi	232
b. Mükellef Hakları.....	237
c. Vergi İnceleme Sürecinde Mükelleflerin Hak ve Ödevleri	241

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YARGI KARARLARI İŞİĞİNDA
TÜRKİYE'DE VERGİ İNCELEME
SÜRECİNDE MÜKELLEFLERİN HAK VE
ÖDEVLERİ

I. VERGİ İNCELEMESİ SIRASINDA MÜKELLEF HAKLARI	245
A. Vergi İncelemesine Alınmanın Hukuki Dayanağının İstenmesi Hakkı.....	247
B. Kimlik Gösterilmesini İsteme Hakkı.....	248
C. Defter ve Belgelerin Usulüne Uygun Olarak İstenmesini İsteme Hakkı	249
D. Ek Süre Talep Hakkı.....	250
E. Vergi İncelemesinin Kendi İşyerinde Yapılmasını İsteme Hakkı.....	251
F. Vergi İncelemesinin Konusunu Öğrenme Hakkı	253
G. Vergi İnceleme Konusu ile İlgili Olmayan Hususlara İlişkin Bilgi ve Belge Talebinde Bulunulmamasını İsteme Hakkı.....	255
H. Vergi İncelemesinin Uygun Kapsamda Yürütülmesini ve Süresinde Tamamlanmasını İsteme Hakkı.....	255
I. Resmi Çalışma Saatleri Dışında Vergi İncelemesi Yapılmamasını İsteme Hakkı	258
J. Vergi İncelemesinin İşyeri Etkinliklerini Aksatmamasını İsteme Hakkı	258
K. Vergi İncelemesinde Tutanak Esası ve Mükellefin Vergi İnceleme Tutanaklarına Kendi Görüşlerinin Yazılmasını İsteme Hakkı	258
L. Tutanaqları İmzaladıktan Sonra El Konulan Defter ve Belgeleri İsteme Hakkı.....	261
M. Tutanağı İmzalamama Hakkı.....	262
N. Vergi İncelemesi Sebebiyle Alınan Defter ve Belgelerden Yararlanma Hakkı	263

O. Tutanak Tutulması Sırasında Yasal Hakların Anımsatılmasını İsteme Hakkı.....	263
P. Vergi İncelemesinin Yasal Süreler İçerisinde Yapılmasını İsteme Hakkı	264
Q. Vergi İncelemesinin Bittiğine İlişkin Resmi Bir Yazı İsteme Hakkı.....	265
R. Vergi İnceleme Raporlarının Hukuka Uygun Yolla Tebliğini İsteme Hakkı	265
S. Vergi İncelemesi Sırasında Müşavir ve/veya Avukat Bulundurma Hakkı	266
T. Vergi İncelemesi Sırasında ve Sonrasında Vergi Mahremiyetini İsteme Hakkı.....	266
U. Kendisine, Kurumuna ve Kurum Çalışanlarına Özenli Davranmasını İsteme Hakkı.....	269
V. Vergi İncelemelerinde Uyulacak Temel İlkelere Uyulmasını İsteme Hakkı	270
W. Mükellefin Kendisinin Rapor Değerlendirme Komisyonunda Dinlenmesini İsteme Hakkı.....	272
II. VERGİ İNCELEMESİ SONRASINDA MÜKELLEF HAKLARI	274
A. Cezalarda İndirim Hakkı	275
B. Uzlaşmayı Seçme Hakkı.....	278
1. Tarhiyat Öncesi Uzlaşma İsteme Hakkı	279
2. Tarhiyat Sonrası Uzlaşma İsteme Hakkı	284
C. Dava Açma Hakkı	287
D. Vergi İncelemelerinde Ödeme Emri ve İhtiyati Haciz Kararlarına Karşı Dava Açma Hakkı.....	289
E. Şikayet Yoluna Başvurma Hakkı	294
F. Yanılma Halinin Dikkate Alınmasını İsteme Hakkı	296
G. Ölüm Durumunda Varisler Açısından Vergi Cezalarının Ortadan Kalktığıının Dikkate Alınmasını İsteme Hakkı	298
H. Zamanaşımı Halinin Dikkate Alınmasını İsteme Hakkı.....	299

III.VERGİ İNCELEME SÜRECİNDE MÜKELLEF HAKLARI KAPSAMINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR..	302
A. Mükellef Portalı Uygulaması.....	302
B. Vergi İncelemelerinde Mükellef Hak ve Yükümlülükleri Broşürü	304
C. Vergi İncelemesinde Mükellef Hakları Genelgesi	304
D. Mükellef Bilgilendirme Videoları ve Sosyal Medya Hesapları .	307
E. Mükellef İlişkileri Ofisi.....	308
IV. VERGİ İNCELEME SÜRECİNDE MÜKELLEFLERİN ÖDEVLERİ	308
A. Defter ve Belgeleri İncelemeye Sunma (İbraz) Ödevi	309
B. Çalışma Yeri Gösterme Ödevi.....	318
C. İnceleme ile İlgili İzahat Verme Ödevi.....	319
D. İncelemeyi Yapanın İşyerini Gezip Görmesine İzin Verme Ödevi	321
E. Fiili Envanter Yapılmasına Yardım ve Kolaylık Gösterme Ödevi	322
F. Defter ve Belgelere El Konulmasında Zorluk Çıkarmama Ödevi.....	323
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	325
KAYNAKÇA	341